

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 2. julija 1873.

Obsseg: Slamnikarstvo na Kranjskem. — Poročila o letošnji sviloreji. — O zemljiškem davku po novi postavi. — O zadevah novega zemljiškega davka. — Postava veljavna za Kranjsko, ktera določuje pravne razmere učiteljev na javnih ljudskih šolah. — Slovestvo. — Naši dopisi. — Novičar.

Obrtniške stvari.

Slamnikarstvo na Kranjskem.

Naša slamniška obrtnija, ki je pred malo leti bila še majhna po številu, nelična in v svetski kupčiji skoro nepoznana, storila je važen korak v napredku; a — se ve da — to le o tovarnah (fabrikah) velja; od domačega ljudstva se to po vse ne more trditi. Izdelki njeni se v veliki množini razpošiljajo do končin naše države, pa tudi še dalje, in kolikor bolj se širi okrožje in kolikor bolj prodira v kraje, kjer se slamniki niso dosedaj rabili, toliko bolj raste število vsako leto izdelanega blaga.

Šest tovarov v Domžalski občini dela neprestano, počenši jeseni do sredi poletja, ter dajo dela mnogim možkim in ženskim osebam. Al čem bolj tovarne raste in napredujejo, tem bolj pešajo manjši obrtniki, tako, da utegnejo v malo letih popolnoma opešati. Kaj pa potem? Revščina — vsaj nekatere družine samo na tem živé. Vendar se temu ni čuditi, ker ravno tako je z drugimi obrtniškimi panogami, da umetno izdelovanje male obrtnike izpodrine, da ti niso več zmožni zdržati konkurence niti z domačim, še manj pa s tujim blagom iste vrste.

Ako opazuje človek stanje naše obrtnije, vriva se mu misel, kakor da bi videl pred sabo ono nesvobodno žalostno dobo v novi moderni obleki, ko so grajščaki tujci domačinom gospodarili, ti pa robotali.

Tudi ta naša obrtnija je z majhnimi izjemami vsa v tujih rokah, tako, da je pojedincu skoraj nemogoče, do znatnosti se povspeti; domači so prosti delavci, tujci pa lastniki. In kaj je tega krivo?

Prvo je neznanje in pomanjkanje podvzetnega duha. Obrtnija na znanstveni podlagi utegne sicer tudi pasti po kaki nezgodi, toda o prvi priliki povzdigne se na prejšnje mesto. Vse drugače pa je, ako se ljudje le prikladnih slučajev lové; tedaj niso zmožni spoznati vzroke svojega padca, in ker ne poznajo bolezni, je ne morejo zdraviti. Človek ima um, in ta mu je orožje, da se ga poslužuje v borbi za svoj in bližnjega obstanek, da zagotovi boljšo prihodnost sebi in drugim. Nevednemu se vzdigujejo v mislih razni predsodki, ki ga vežejo na stari kalup; vsaka novost, vsak napredni pokret navdaja ga z začudenjem, budi nezaupnost v lastno moč, in vsled tega pade naposled popolnoma v apatijo. Tacih prikazni imamo čedalje več na Bistriškem obrežji. Za vso lepšo robo so domačini nezmožni. Za belilo jim je žveplo, ki se ga tū poslužujejo, edino

znana kemična tvarina, med tem, ko se beljenje po tovarnah vrši na različne načine, a ne povsod enako; kajti tudi tū se je vgnjezdila zavist, da bi drug rad družega izpodrinil, tako, da dostikrat kaka novost ali prednost dolgotrajna tajnost ostane.

Vsak napredni obrtnik mora gledati, da si prisvoji vednosti in znanstva, ki je potrebuje pri svoji obrtniški panogi. Treba mu je poznati kraje in izdelke, bodi-si domače ali tuje, primerjati jih s svojimi; poznati mora način izdelovanja, da mu je moč zdržavati konkurencijo bodi-si z domačim bodi-si z inostranskim blagom. Poznati mora vzroke napredka: so li oni v prirodi ali so zavisni od družih utičajev. Prilastiti si mora sredstva, ki so mu pomožna za razvoj in nepredstva, katerim je treba pravočasno v okom priti. Priroda daje Italijanu boljšo in lepšo slamo, Amerikanu vitrice za „panama slamnike“; drugod jih zopet pletó iz konca samega mešanega s slamo in drugo robo. Marsikaj si dá prilastiti; slama za pletenje mora biti iz nalašč za to vsejane pšenice, po umetnem načinu se mora za to pripravljati. Tudi mnogi načini pletenja so nam še tako rekoč popolnoma neznani, ravno tako stvar, iz ktere se plete.

Drugi veliki opovirek je nedostatek denarja. Tū velja: „prazna mošnja cagov mož“. Za lično in hitro izdelovanje je treba strojev (mašin), kateri pa dostikrat, ako niso preprosti, lepe denarje stanejo. To bi moralo posamesnega človeka tirati k združevanju in v tem iskati pomoči podpore k napredovanju. Toda na žalost moramo reči, da imajo tukajšnji ljudje tacih izgledov več kakor treba. Al pri njih še vedno velja: „vsak za-se, Bog pa za vse“, ne vedé, da dandanes le združena moč velja. Podučuje nas prilika o mnozih skupaj zvezanih palicah, ki jih je oča sinovom predložil, velé jim, naj jih razlomijo, al nobeden ni bil v stanu tega storiti, med tem ko je oče posamesne izpulil in jih lahko polomil.

Ker je ravno sedaj odprta Dunajska razstava, kjer je v razložbi blago celega sveta, bilo bi jako dobro in potrebno, da bi kdo obrnil svojo pozornost na to obrtniško panogo. Iz tukajšnjega kraja ni čuti, da bi kdo na Dunaj šel, in če se zgodí, bode javalne sposoben kaj pridonosnega domu prinesti in na domača tla presaditi. Ljudém, ki niso tū na svojem mestu, godí se, kakor vojaku obhodivšemu mnogo sveta, a domu prišedši ne zna o vsem ničesa družega povedati, nego to, da je videl mnogo čudnega in lepega.

Jako dobro bi bilo, ako bi blagovolil kdo izmed naših kemikarjev, kar se tiče beliva slame, narediti

nektere poskušnje; kajti ti imajo na razpolaganje različne tvarine in priprave in „Novice“ bi gotovo radostno priobčile take nauke, ker tu ne gré za osebni, ampak za občni napredek in prid.

Naj mi konečno bode dovoljeno navesti še nektere misli gledé obrtnijske povzdige z ozirom na ljudsko blagostanje.

Naše ljudstvo je v narodno gospodarskem obziru že marsikter važen korak storilo. Tu stopi v javnost zdaj to, zdaj uno društvo, ki ima namen, širiti ljudsko blagostanje. To izdaja akcije, uno zopet drugače deluje, zatoraj glejmo, da tudi to obrtnijo ohranimo sebi in potomstvu. *) Toraj na delo, rodoljubi! Ura zamujena ne povrne se več. Dobiček bil bi trojin: šel bi naravnost v žep naroda, ker bi se lahko vsakter vdeležil; obrtnija bi bila v domačih rokah in domače ljudi bi z delom preskrbovala. In veči bil bi dobiček, kakor ga neso hiše temu ali unemu zavodu. Z združeno močjo se pa veliko dá izvesti. To je vže pokazal Slovenec.

Takemu početju, da se v resnici dobro razvija, stati morajo na čelu vsestransko izobražene moči. Priprosti kmet bi si rad pomagal, toda si navadno ne vé in ne zná.

Poročila o letošnji sviloreji.

Z nad Vipave 26. junija.

Prišel je čas, ko imajo „Novice“ navado, donašati poročila o sviloreji iz raznih krajev; bojimo se pa, da utegnejo biti ravno tako neugodna, kakor tukajšnja.

Zaradi mrzlega in jako spremenljivega vremena trajalo je to delo letos tukaj dalje nad 2 meseca, in naposled ima vendar malokdo kaj pridelka pokazati, tako tudi oni, ki so imeli celično seme. Največ so jim poginili črviči med rejo, po vsakem spanji bolj in vmes, in sicer, kakor se je videlo, na vseh do zdaj znanih sviloprejkinih boleznih. Čuditi pa se temu ni, ako se pomisli, kako neugodno bilo je vreme sviloprejkam. Nastalo je večkrat prav mrzlo in vetreno vreme, da smo imeli le 7 stopinj R. toplote ali še manj; na to zopet dva ali več primerno toplih dni — in tako naprej. Gotovo taka sprememba temperature zelo škoduje sviloprejkam, da se jih lotijo vsakojake bolezni.

S kurjavo primerno gorkoto zdržavati je pa tu jako težavno, ker ljudje nimajo ne peči niti drv. V celi tej vasi sem samo jaz sviloprejkam kuril, kedar je bilo treba, toliko, da nisem toplote pustil niže nego 12 stopinj ter živali po tem rešil pogina in dobil zdaj še povoljen in lep pridelek. Tako tudi drugi, ki so tako ravnali.

Druga napaka je pa to, da si mnogi svilorejci ne oskrbijo zdravega semena, in vendar je to prva reč. Da je le cenó ali celó zastonj, pa je vse dobro! Vsaj bi že vendar morale nesrečne skušnje marsikoga zmočiti! Tako je bila letos zanesla neka babúra iz bližnje Šmarnske fare na Goriškem nekod sem od Trsta na petih bračih kotenine naleženega svilnega semena. Ko se je zvedelo, da se dobí prav cenó, hajd! seglo je vse po njem! Kakošno pa je to seme bilo, kaže to, da menda ni nikjer niti mešička iz njega. Tacih in enacih barantačev se prikaže o svojem času mnogo, ki pehario neprevidne ljudi. Proti temu se tukaj mnogo prižadeva marljivi Anton Uršič iz Podrage, ki s pomočjo mikroskopa napravlja celično seme, kakoršnega je letos bil že več lotov razprodal, pa tudi podaril. V tem oziru koristilo bi tudi mnogo, ko bi se z ravnokar ustanovljeno sadje- in vinorejsko šolo na Slapu

*) Da je ne bodo tujci popolnoma na-se potegnili. Tujec za domačina nima srca, in vrh tega še šopiri, da mu do brote skazuje.

združilo malo poskuševališče, ki bi imelo nalog, domače ljudi preskrbovati z zdravim semenom in napeljevati jih k pravilnemu izrejevanju sviloprejk. Prostora mislim, da bi bilo dovolj za to.

Murbovo perje je bil mraz tudi zelo osmodil, in dalje proti jugu tem bolj. Zato so doljni Vipavci in Lah po več ur daleč tu sem hodili po murbovino in jo prav drago plačevali. Dobili so jo lahko, ker deloma so nekterim črviči kmalu poginili, deloma pa se jih več sviloreje lotilo ni bilo.

J. G-r.

Na Krki na Dol. 13. junija.

Seme svilnih črvičev, ki sem ga prejel od družbe kmetijske, se mi je prav dobro obneslo; gosnice so redno spale in ob pravem času se zapredle. Dobil jih bom kakih 30 funtov ali še več.

Janez Koželj.

V Št. Janžu pri Ratečah 20. junija.

Zahvaljujem se za seme svilnih črvičev sl. odboru ter mu poročam, da sem začetnik sviloreje v Št. Janžu in sem izredil iz prav zdravih gosnic posebno lepih kokonov okoli 40 funtov.

Ignacij Repše.

Iz Št. Jerneja na Dol. 24. junija.

Slavni družbi kmetijski naznanjam, da so se mi od Vas poslani svilni črviči prav dobro obnesli, skozi in skozi zdravi bili in se lepo zapredli.

Janez Tavčar.

Vsi ti svilorejci, kakor tudi gosp. Scheyer, predstojnik kmetijske podružnice v Ratečah, in še mnogo drugih, ki so osebno prišli v pisarnico družbe kmetijske, so vprašali odbor družbe kmetijske: kdo nakupuje kokone in po čim?

Ta vprašanja so dala povod odprtemu mojemu pismu do prof. Povše-ta v zadnjih „Novicah“. Ker mi je gosp. profesor kmalu odgovoril, naj iz pisma njegovega naznanjam našim svilorejcem poglobitve stvari.

Dve poti ste — piše prof. Povše — da se pripomore svilorejcem k prodaji: ena in ugodnejša bila bi ta, da pošlje kak Gorišk trgovec agenta na Kranjsko, kjer se zberó svilorejci in prinesó blago seboj; al potovanje na Kranjsko bi se ne splačalo za malo blaga. — Druga pot je, da svilorejci pošljejo umorjene kokone gosp. Lenassi-u, ki je glavni trgovec v Gorici in s katerim je gosp. profesor govoril. On sprejema lepo blagó po oni ceni, kakoršna je na trgu v Gorici, kjer je zdaj vsaki dan sejm za kokone in magistrat izdaja vsakdanjo srednjo ceno. Danes (27. junija) je cena za funt lepega rumenega blaga 1 gld. 50 kr., za srednje 1 gold. 15 kr., za zelene Japaneške pa od 1 gold. do 1 gold. 25 kr. Gosp. Lenassi je pošten trgovec, al on zahteva kokone nepokvarjene in priporoča skrbno pošiljatev v močnih podolgastih korbah iz vrbovja spletenih. Kokoni pa naj se nikoli ne pomoré v peči ali na peči, kajti to zelo škoduje vrednosti blaga, ampak pomoré naj se z vodenim sopuhom, to je, vzame naj se kad, v katero se vlije vreli krop; na-njo se nastavi rehta, na katero se vržejo kokoni ter se pokrijejo z debelim kocem. Ko so umorjeni (nekteri naj se prerežejo za prepričanje) se razgrnejo po lesi, da se prav dobro posušé. Za umorjene je cena nekoliko viša. Gosd. prof. Povše bi sam rad posredoval to prodajo našim svilorejcem, pa 6. dne t. m. zapustí Gorico za več tednov.

Ker prodaja po prvi poti bi se mogla še le prihodnje leto dobro vrediti, ko bi družba kmetijska popred izvedela pridelke svilorejcev in njih stanovanje, ne ostane nam zdaj družega, da, kdor nima že svojega kupca, se obrne do gosp. Lenassi-a v Gorico.

Dr. J. Bleiweis.